

Varavaltuutettu Hakapään aluehallitukselle osoittama kysymys koskien puheterapian roolia oppilashuollossa ja kielellistä tasa-arvoa

1. Johdanto: Kieli on oppimisen perusta

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen strategisena tavoitteena on ennaltaehkäisevien palveluiden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Tutkimukset osoittavat, että vahva koulukieli (nk. akateeminen kieli) on kaiken oppimisen, kriittisen ajattelun ja yhteiskunnallisen osallisuuden perusta. Erityisesti tekoälyn ja digitalisaation aikakaudella kyky ymmärtää vivahteita ja monimutkaisia rakenteita korostuu. Kielelliset vaikeudet muodostavat tällä hetkellä "lasikaton" liian monelle maahanmuuttajataustaiselle sekä kielellisiä vaikeuksia omaaville suomen- ja ruotsinkielisille nuorille.

Kielellinen tuki on kriittinen tekijä, joka määrittää nuoren sijoittumisen jatko-opintoihin ja työelämään. Jos tukea ei saada ajoissa, seurauksena on opintojen keskeytyksiä, segregatiota ja syrjäytymistä. Esimerkiksi nuorilla rikoksentekijöillä yli puolella on tutkimusten mukaan vaikeuksia kielen käsitteiden ymmärtämisessä ja itsensä ilmaisemisessa sanoilla.

Puheterapeuttien palvelut kohdistuvat tällä hetkellä lähinnä päiväkotikäisiin lapsiin. Kelan kautta puheterapiaa voi saada 1-2 luokalle, tämän jälkeen puheterapia kuntoutus päättyy. Useissa maissa, kuten Englannissa, Irlannissa, Kanadassa, Australiassa sekä muissa Pohjoismaissa, puheterapeutit ovat jo osa koulujen arkea.

2. Kielen oppimisen vaikeuden ja kielihäiriön erottaminen

On kriittistä erottaa toisistaan kielen oppimisen vaikeus (S2-haaste) ja kehityksellinen kielihäiriö (DLD):

DLD (Developmental Language Disorder): Neurobiologinen häiriö, jota esiintyy noin 7 %:lla lapsista äidinkielestä riippumatta, ja monikielisillä lapsilla täsmälleen yhtä paljon kuin yksikielisillä.

S2-haaste: Kielen oppimisen vaikeus, joka johtuu vasta opetteluvaiheessa olevasta suomen kielestä, se ei ole häiriö.

Suomessa lapset saavat puheterapeuttista kuntoutusta 7-8 vuoden ikäiseksi. Kielellisiä häiriöitä omaavat suomen- ja ruotsinkieliset lapset eivät saa tukea kielelliseen vaikeuksiin tämän jälkeen. Lukiopetus ei heille riitä, sillä taustalla on kehityksellinen kielihäiriö tai muu kielellinen haaste. Koulunkäynnin vaatimustason kasvaessa kyseisille oppilaille tulee suuria haasteita oppimisessa ja he ovat syrjäytymisvaarassa.

Monikielisten lasten kohdalla kehittyvää kielitaitoa ja kielellistä vaikeutta on vaikea tunnistaa, sillä taitojen harjaantumattomuus saattaa sekoittaa oppimisvaikeuteen. Myös tässä on ongelmana alidiagnosointi: monikielisen oppilaan todellinen kielihäiriö jää tunnistamatta, koska vaikeuksien oletetaan johtuvan vain kielen opettelusta. Hän jää ilman tarpeellista tukea.

Toisaalta akateemisen kielitaidon (CALP) saavuttaminen kestää 5–7 vuotta, vaikka arkikieli (BICS) sujuisi jo parissa vuodessa. Jos oppilas ei hallitse koulukieltä, hän "lukee mutta ei ymmärrä", mikä pysäyttää oppimisen yläkoulussa ja toisella asteella.

3. Koulukieli vs. arkikieli: "lasikatto" koulutuspolulla Jim Cumminsin teorian mukainen jako arkikieleen (BICS) ja akateemiseen koulukieleen (CALP) on keskeinen ymmärrettäessä maahanmuuttajaoppilaiden haasteita.

Arkikieli saavutetaan tyypillisesti 2 vuodessa. Oppilas vaikuttaa pärjäävän hyvin sosiaalisissa tilanteissa. Koulukieli (tiedekieli) vaatii 5–7 vuotta kehittyäkseen tasolle, joka mahdollistaa oppiaineiden sisällön ymmärtämisen tekstien lukemisessa, kirjoittamisessa sekä loogisessa päättelyssä. Usein ongelmat alkavat kärjistyä yläkoulussa ja toisella asteella, kun tekstien vaikeusaste kasvaa. Moni S2-oppilas "lukee mutta ei ymmärrä". Tämä johtaa usein siihen, että lahjakkaita nuoria ohjataan kielellisten vaatimusten pelossa pois akateemisilta poluilta, mikä luo rakenteellista epätasa-arvoa ja segregatiota.

4. Puheterapeutin monipuoliset tehtävät oppilashuollossa

Puheterapeutit eivät tällä hetkellä kuulu lakisääteiseen oppilashuoltoon (psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja), vaikka heidän asiantuntemus tulisi integroida osaksi koulujen monialaista oppilashuoltoa. Tämä luo kuilun lääkinnällisen kuntoutuksen ja koulun arjen välille.

Puheterapeutin rooli ei ole vain korjata äännevirheitä, vaan toimia kielellisen saavutettavuuden asiantuntijana seuraavilla osa-alueilla:

Dynaaminen arviointi: Tämä on avainratkaisu maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla. Sen sijaan, että mitattaisiin vain nykyistä sanavarastoa, puheterapeutti testaa lapsen kykyä oppia uusia kielellisiä rakenteita. Tämä paljastaa, onko taustalla aito kielihäiriö vai vain harjoituksen puute.

Konsultatiivinen ja jalkautuva työote: Puheterapeutti toimii opettajien asiantuntijatukena luokassa. Hän auttaa muokkaamaan opetusta kielellisesti saavutettavaksi, esimerkiksi karsimalla ohjeista "kielellistä kohinaa" tai visualisoimalla matematiikan sanallisia tehtäviä. Tämä tukee samalla kertaa koko luokkaa.

Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät (AAC): Puheterapeutti on visualisoinnin asiantuntija. Hän suunnittelee yhdessä erityisopettajien kanssa kuvatukea toiminnanohjaukseen ja käsitteiden ymmärtämiseen, mikä on välttämätöntä kielihäiriöisille ja S2-oppilaille.

Monikielinen arviointi: Puheterapeutti kykenee arvioimaan lapsen kielellistä kehitystä myös kielissä, joita hän ei itse puhu, ohjaamalla tulkkia tai äidinkielen opettajaa tekemään tarkkoja havaintoja lapsen omasta äidinkielestä.

Siirtymävaiheen tuki: Puheterapeutti varmistaa, että tieto lapsen kielellisistä haasteista ja tarvittavista tukitoimista (esim. suulliset kokeet, selkokieli) siirtyy alakoulusta yläkouluun ja edelleen toiselle asteelle. Tämä estää opintopolun katkeamisen kriittisissä vaiheissa.

5. Johtopäätökset

Nykyinen malli, jossa puheterapia on vain lääkinnällistä kuntoutusta kaukana koulun arjesta, on tehoton ennaltaehkäisyn kannalta.

Puheterapeuttien jalkauttaminen oppilashuoltoon:

Ehkäisee maahanmuuttajanuorten sekä kielihäiriöisten suomen- ja ruotsinkielisten lasten ja nuorten syrjäytymistä koulutuspolulta

Vähentää syrjäytymisestä aiheutuvia kustannuksia Uudet motivoituneet osaajat luovat tärkeää kilpailukykyä Suomelle

Tukee opettajien jaksamista tarjoamalla konkreettisia työkaluja kielihäiriöisten lasten opettamiseen sekä monimuotoisiin luokkiin

Ennaltaehkäisee ja vähentää muiden yhteiskunnan antamien tukien tarvetta.

Valtuustokysymys (Länsi-Uudenmaan aluevaltuusto)

Aihe: Puheterapeuttien resurssien ja osaamisen hyödyntäminen oppilashuollossa kielellisten vaikeuksien ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Vahva kielitaito, kielen ymmärtäminen ja tuottaminen, on oppimisen ja osallisuuden perusta. Tutkimukset osoittavat, että puutteellinen koulukielen hallinta on suurin este maahanmuuttajataustaisten nuorten jatko-opinnoille ja työllistymiselle. Erityisen huolestuttavaa on se, että kielelliset häiriöt mukaan lukien kehityksellinen kielihäiriö (DLD) jää lukihäiriöiden taustalle tunnistamattomana ja suomen- tai ruotsinkielinen lapsi ja nuori jää ilman tarvitsemaansa tukea.

Monikielisillä lapsilla kielelliset häiriöt jäävät usein tunnistamatta, koska vaikeuksien oletetaan johtuvan vain suomen kielen opettelusta. Myöskään

kehityksellisen kielihäiriön omaavat suomen- ja ruotsinkieliset oppilaat jäävät ilman tukea ja kehittävää otetta koululaisina. Puheterapia on tällä hetkellä erotettu tiukasti oppilashuollosta lääkinnälliseksi kuntoutukseksi.

Käypä hoito -suositus (2019) kuitenkin korostaa puheterapeutin konsultatiivista roolia koulun arjessa. Nykyisessä mallissa puheterapeuttien asiantuntemus ei tavoita riittävästi niitä oppilaita, jotka kamppailevat akateemisen koulukielen ja tunnistamattomien kielellisten vaikeuksien kanssa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen on varmistettava, ettei kenenkään opintopolku katkea tunnistamattoman kielellisen vaikeuden vuoksi.

Me allekirjoittaneet aluevaltuutetut kysymme:

Onko Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella selvitetty tai tunnistettu, kuinka suuri osa maahanmuuttajataustaisten nuorten jatko-opintojen keskeytyksistä tai haasteista liittyy tunnistamattomiin kielellisiin vaikeuksiin tai puutteelliseen koulukielen hallintaan?

Miten Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella hoidetaan koululaisten ja nuorten kielelliset häiriöt?

Saavatko he tarvitsemaansa puheterapeutin apua?

Miten hyvinvointialueen oppilashuollossa hyödynnetään tällä hetkellä puheterapeuttien osaamista ennaltaehkäisevässä työssä ja opettajien konsultoinnissa?

Kuinka monta puheterapeuttia työskentelee tällä hetkellä Länsi-Uudenmaan oppilashuollon rakenteissa (ala- ja yläkoulu sekä toinen aste) ja vastaako tämä määrä todellista tarvetta?

Onko hyvinvointialueella harkittu "kiertävien puheterapeuttien" mallia tai puheterapeuttien jalkautumista vahvemmin koulujen monialaiseen oppilashuoltoon?

Miten varmistetaan, etteivät monikieliset oppilaat jää ilman tarvittavaa tukea alidiagnosoinnin vuoksi, ja onko puheterapeuteilla käytössään riittävät resurssit monikieliseen arviointiin ja dynaamiseen testaukseen?

Miten puheterapeuttinen asiantuntemus varmistetaan nuoren siirtyessä peruskoulusta toiselle asteelle, jotta kielellinen tuki jatkuu katkeamattomana?

Minna Hakapää, RKP

Allekirjoittaneet

24.2.2026

Hakapää Minna / kysymyksen jättäjä

Järvenpää Kaarina

Värmälä Johanna

Ahjoniemi Satu

Aittakumpu Birgit

Akinyemi Aino

Nurminen Minna

Hiila Eeva

Rodriguez Elina

Paakkunainen Lotta

Ahonen Emmi

Aintila Anna

Karimäki Johanna

Wickström Henrik

Waselius Fredrik

Johansson Mårten

Laaksonen Merja

Backman Ralf

Hyrkkö Saara

Skaffari Laura

Ali Habiba

Berglund Johan

Laine Anna

Keisteri-Sipilä Elli

Mäkäraäinen Karoliina

Gästrin Eva-Lena

Tiitinen Helena

Kokko Elina

Ahltroos Tiina

Adlercreutz Anders

Hukari Hanna

Mattsson Fanni